

Zhelanova Viktoriia Viacheslavivna Doctor of Pedagogical Sciences, professor at the Department of Educology and psychological and pedagogical sciences of Faculty of Pedagogical Education of Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, <http://orcid.org/0000-0001-9467-1080>

FORMATION OF THE AXIOSPHERE OF PERSONALITY IN HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION

Abstract. The article describes the problem of forming the axiosphere of personality in modern higher pedagogical education. The scientific works of domestic and foreign researchers, regulatory and legal documents are analysed and the essence of the concepts of «values», «axiosphere of personality» is clarified. The generalized characteristics of values and their functional purpose are highlighted, namely: the positive significance of phenomena; «primary» new formation of personality; regulation of interpersonal relationships of people; ideal model of what is proper in the context of the requirements of society; a unifying link between society, social environment and personality; tracing in culture, society and its institutions, in the personality; formation of a holistic system, which is an essential element of the organization of society; the internal core of culture. The classification of values in modern pedagogical science is considered (including: universal, national, individual; group, corporate, public, humanistic, moral, ethnic, spiritually significant, aesthetic, ethical, family and other values). A hierarchical system of individual values (axiosphere) is presented, which should include: social values; values of communication; values of activity; values of self-preservation; values of self-affirmation and self-realization; universal values; values that characterize the personal qualities of the individual; aesthetic values; values of self-significant types of activity. The attention is focused on the age-related characteristics of higher education applicants (social development situation, new formation, leading activities). The requirements and main directions for ensuring the proper formation of the axiosphere of the personality in higher pedagogical education are emphasized. The methodology for forming the axiosphere of the personality in higher educational institutions (axio-oriented forms and methods) is presented, such as: axio-oriented lectures, round tables, business games, quests, case methods, brainstorming.

Keywords: axiosphere, values, classification of values, applicants for higher pedagogical education, axio-oriented forms and methods.

Постановка проблеми. Світові процеси глобалізації та інформатизації освіти, поєднані з подальшою демократизацією і гуманізацією освітнього процесу в Україні, є об'єктивними чинниками, що зумовлюють завершення переходу вітчизняної системи вищої освіти до чинних європейських освітніх стандартів, норм і правил. Так, вже на сьогоднішній день українські Стандарти вищої освіти та освітні програми містять перелік обов'язкових компетентностей

випускників для кожного рівня та спеціальності. Виконання цих стандартів і програм, а також навчальне навантаження студентів вимірюється у кредитах ECTS (Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи). Рівні Національної рамки кваліфікацій відповідають певним циклам вищої освіти Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти. Крім того, є розуміння, що в недалекому майбутньому Україна приєднається до декларації Європейських міністрів освіти з міжкультурної освіти у новому Європейському контексті «Міжкультурна освіта: управління різноманітністю, зміцнення демократії» [1], у зв'язку з чим буде позитивно вирішуватись питання щодо впровадження в нашій державі міжкультурної освіти. Вказані зміни безпосередньо впливають на розвиток аксіосфери особистості здобувачів освіти, відбувається поступова імплементація в їх ціннісні орієнтири сучасного європейського трактування ідей демократії і справедливості, рівності прав людини, толерантності та емпатії, розширення можливостей реалізації свого особистісного потенціалу.

Відповідно, українські науковці мають проводити перманентний пошук адекватних і дієвих сучасних освітніх інструментів для оптимізації і прискорення зазначених процесів, кінцевою метою яких є інтеграція закладів вітчизняної вищої освіти в освітню сферу Європейського співтовариства, а також виховання конкурентоздатних українських фахівців як свідомих і патріотичних громадян своєї країни, які, при цьому здатні стати повноцінними «громадянами світу». У свою чергу, невід'ємною складовою частиною цих студій мають бути наукові розробки стосовно вдосконалення процесу формування аксіосфери особистості в сучасній вищій педагогічній освіті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні питання стосовно визначення і трактування концептуальних ідей вітчизняного аксіологічного підходу щодо духовного світу особистості розробляли такі науковці як: І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ткачова. Вивченням проблем педагогічних та освітніх цінностей у форматі педагогічної аксіології займались також М. Євтух, Т. Калюжна, В. Крижко, В. Лаппо. Окремі аксіологічні напрями вивчали С. Федоренко (гуманістичні цінності), К. Журба (смісловиттєві цінності), Т. Потапчук, Р. Сойчук (національні цінності), Т. Олинець, А. Солодка (кроскультурні цінності), О. Безносок, К. Дубич, Л. Дябел, Е. Заредінова, Т. Спіріна, Т. Новікова (соціокультурні цінності). Аспект формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців різних спеціальностей дослідили К. Власенко (студентів аграрних закладів вищої освіти до праці), В. Долженко (студентської молоді в полікультурному просторі до духовних цінностей), Г. Петрів (студентів аграрних коледжів до земельних ресурсів), Л. Кобзаренко (виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних коледжів засобами етнопедагогіки), Є. Костик (виховання духовно-моральних цінностей у студентів педагогічних університетів), І. Ратинська (виховання моральної відповідальності студентів у позааудиторній діяльності), Т. Ткачук (виховання гуманістичних цінностей у

студентів педагогічних коледжів у процесі волонтерської діяльності). Разом із тим, питання належного формування аксіосфери особистості у здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей потребують додаткових спеціальних досліджень.

Мета статті – дослідити процес формування аксіосфери особистості в сучасній вищій педагогічній освіті.

Виклад основного матеріалу. Вважається, що одним з перших філософів, який, з академічної точки зору, найбільш повно визначив сутність поняття «цінності» є І. Кант, який вважав, що ними можуть бути як явища зовнішнього світу, так і факти свідомості (ідеали, образи, концепції), а також, що саме цінності керують усіма розумними діями індивіда. Водночас, у науковий обіг поняття «цінність» увів у 60-х рр. XIX століття Р. Лотце, який розглядав цінність як її «значимість» для суб'єкта [2, С. 83].

У подальшому, вивчення феномену цінностей привертало увагу значної кількості науковців, які дещо по-різному (залежно від свого ставлення до світу, процесів пізнання, людських відносин та ін.) за результатами проведених ними досліджень в межах таких наук, як: філософія, психологія, соціологія, політологія, аксіологія, культурологія та педагогіка, трактували цей феномен з власної наукової точки зору.

Так, наприклад, К. Клакхон визначав цінності як «усвідомлене чи неусвідомлене, характерне для індивіда чи для групи індивідів уявлення про бажане, що зумовлює вибір цілей (індивідуальних або групових) з урахуванням можливих засобів і способів дії» [3], а М. Рокич – як вид переконань і керівні принципи життя [4].

Вітчизняні вчені розуміють цінності, як: засіб вираження ставлення до дійсності [5]; сукупність реальних предметів і абстрактних ідей, які визначають світогляд, спрямованість особистості, регулюють її поведінку на певні цілі діяльності та мають високу значущість для суспільства [6]; особистісне утворення, що пов'язане з мотивами, потребами, установками, смислами особистості та є орієнтиром у всіх сферах її життєдіяльності, оцінним нормативом у ставленні до певних явищ суспільства й у стосунках до інших людей [2]; специфічні утворення у структурі індивідуальної свідомості, які є ідеальними зразками й орієнтирами діяльності, які мають високу значущість для суспільства або окремої особистості і є результатом засвоєння людьми провідних цінностей суспільства [7]. У цілому, можемо погодитись, з дефініційним аналізом наукових визначень поняття «цінності», проведеним Е. Заредіною, який, на нашу думку, дозволяє виокремити наступні узагальнені характеристики цінностей та їх функціональне призначення:

1. Цінності відбивають позитивну значущість тих чи тих явищ у системі суспільно-історичної діяльності, духовну й культурну діяльність суспільства; вимоги суспільства до поведінки людей; нормативний, оцінний бік явищ суспільної свідомості.

2. Цінності як «первинне» новоутворення особистості, що пов'язане з ідеалами, нормами, смислами, світоглядними орієнтаціями, забезпечує людину життєвими орієнтирами, визначає життєво важливі цілі діяльності, надає сенс життю людини.

3. Цінності регулюють міжособистісні відносини людей в суб'єкт-об'єктному і суб'єкт-суб'єктному плані.

4. Цінності є ідеальною моделлю належного у контексті вимог суспільства, що проходять крізь призму індивідуальної свідомості особистості, у якій вони ієрархізуються.

5. Цінності є суттєвою об'єднуючою ланкою між суспільством, соціальним середовищем і особистістю, її внутрішнім світом, що опосередковують ставлення суб'єкта до зовнішнього світу, до інших людей, до суспільства в цілому.

6. Витоки цінностей простежуються в культурі, суспільстві та його інститутах, в особистості.

7. Цінності не існують окремо, вони, вступаючи у взаємодію, завжди утворюють цілісну систему, яка є суттєвим елементом організації суспільства.

8. Система цінностей є внутрішнім стрижнем культури, що має велику значущість для більшості громадян певного суспільства [2].

Що стосується системи освіти, то, крім виконання зазначених функцій, як зазначає В. Крижко, цінності надають їй стійкості, визначають принципи поведінки педагога і вихованця, спрямовують інтереси й потреби особистості у життєвому та освітньому просторі, регулюють мотиваційну сферу педагогічної дійсності [8, С. 226].

У широкому трактуванні серед форм існування цінностей треба зазначити, насамперед, ідеальні переконання і абстрактні уявлення, що існують в індивідуальній та суспільній свідомості (саме це мали на увазі автори вищенаведених визначень цінностей); а також явища, історичні події, видатні вчинки людей, матеріальні речі – предмети, які є витворами мистецтва, документи, в тому числі художні чи наукові твори, будівлі, споруди чи пам'ятники архітектури і т.п., які мають особливе художнє, наукове, історичне значення чи у яких втілені або які містять опис суспільних ціннісних ідеалів, визначних подій, вчинків особистостей, наукові та інші досягнення людства тощо. (зрозуміло, що зазначені предмети стають цінностями не самі по собі, а лише тоді, коли їх визнають такими конкретні особи, групи людей чи суспільство у цілому).

У сучасній педагогічній науці переважно використовується традиційна класифікація цінностей: загальнолюдські, національні, індивідуальні [6], проте деякі вчені використовують більш розгорнуту класифікацію – до вказаних цінностей вони також додають групові, корпоративні, громадські, гуманістичні, моральні, етнічні, духовно-значущі, естетичні, етичні, сімейні та інші цінності [9].

Так, наприклад, Н. Ткачова виокремлює:

- фундаментальні, базові, загальнолюдські цінності, що відображають сталі ціннісні орієнтири людства (життя, людина, природа, суспільство, справедливість, свобода, рівність, гуманізм, праця, знання тощо);
- національні цінності (національна ідея, рідна мова, традиції, звичаї тощо);
- громадянські цінності або цінності демократичного суспільства (демократичні права та обов'язки, толерантність, терпимість, повага до культурних традицій, освіта, інформаційна культура тощо);
- сімейні цінності (любов, повага, взаємодопомога, взаємопіклування, довіра, взаємовідповідальність, шанування тощо);
- особисті або особистісні, персональні цінності, які є стрижнем внутрішнього світу особистості та характеризують певну культуру самореалізації особистості, освіченість, морально-вольові якості, ставлення до здоров'я, етикету тощо [10, С. 126–130].

Натомість М. Рокич виділяє лише два основних види цінностей – термінальні (цінності-цілі, а саме: людське життя, здоров'я, свобода, сім'я, міжособистісні стосунки) та інструментальні (цінності-засоби, зокрема: моральні норми поведінки, якості і здібності людей: ініціативність, незалежність, авторитетність та ін.) [4, С. 181–182].

Як вважає Г. Ковальчук, представлені у вигляді структурованої ієрархізованої системи, цінності складають аксіосферу особистості, що містить принаймні два компоненти: світ цінностей та суб'єктивні судження, уявлення, оцінки, ідеали, образи і ставлення до світу цінностей. При цьому, різноманітні компоненти аксіосфери знаходяться в комунікації з іншими сферами буття й свідомості та виражають з ними певну спільність. «В цьому контексті цінність як онтологічна основа аксіосфери – це специфічна реальність, в якій символічно існують форми буття, соціуму і культури».

Аксіосфера особистості є складним соціокультурним феноменом, що реалізується і виражається у системі поведінкових та діяльнісних мотивів, а до її структури відносять компоненти ціннісного, смислового і мотиваційного характеру, з урахуванням локального соціально-економічного контексту і впливу минулого («залежність від шляху» в теорії модернізації Р. Інглхарта (Ronald Franklin Inglehart) [11, С. 318].

У сфері сучасної педагогіки аксіосфера охоплює ціннісні уявлення, відносини, оцінки та інші прояви ціннісної гуманістичної педагогічної свідомості, а також ієрархічні зв'язки між ними. Відтак, є важливою і аксіологічна парадигма освіти, оскільки вона забезпечує ціннісне бачення освітніх завдань відповідно до визначених суспільних цінностей [12], а також сприяє досягненню мети вітчизняної освіти у вигляді всебічного розвитку людини як особистості, її талантів, інтелектуальних, творчих здібностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству [13].

Розглядаючи зміст і структуру аксіосфери здобувачів освіти ми поділяємо точку зору Е. Заредінової про те, що структурована ієрархізована система цінностей особистості має включати у себе: соціальні цінності (соціальна справедливість, свобода, права і обов'язки людей тощо); цінності спілкування (дружба, любов, довіра тощо); цінності діяльності (праця, творчість, пізнання істини); культурні цінності (етнічні, релігійні й атеїстичні, цінності ставлення до світу взагалі, стилю життя); цінності самозбереження (життя, здоров'я); цінності самоствердження і самореалізації (соціальний статус, гідність, бажаний образ «Я» тощо); загальнолюдські цінності (мир, людина, життя); цінності, що характеризують особистісні якості індивіда (чесність, хоробрість, вірність своєму слову, доброта тощо); естетичні цінності; цінності самозначущих видів діяльності [2].

З урахуванням мети нашого дослідження відмітимо, що здобувачі освіти закладів вищої освіти, як правило, мають вік 17-23 роки (юнацький період), що характеризується найбільш сприятливими умовами для їх психологічного, біологічного і соціального розвитку. Так, у людини у цьому віці найвища швидкість пам'яті, реакції, пластичність у формуванні навичок, зростають творчі можливості, збагачується емоційно-чуттєвий зміст, вона швидко засвоює соціальні ролі дорослого: громадянські, професійні, економічні, сімейні. Водночас, завершують своє формування схильності, інтереси, визначаються життєві цілі й прагнення [14]. Для соціальної ситуації розвитку студентів характерним є визначення свого місця у суспільстві, вибір майбутньої професії, навчання у ЗВО, іноді – створення сім'ї, а провідною діяльністю є навчально-професійна, яка, у значної кількості здобувачів освіти, безпосередньо пов'язана з їх життєвими планами на майбутнє.

До головних психічних новоутворень юнацького віку вчені відносять: глибоку рефлексію, розвинене усвідомлення власної індивідуальності, формування конкретних життєвих планів, готовність до самовизначення в професії, поступове входження в різні сфери життя та діяльності, розвиток самосвідомості, активне формування світогляду [15]. Саме в студентському віці відбувається перегляд ціннісно-духовних категорій, аксіологічна переорієнтація. Посилюється усвідомленість, об'єктивна позитивізація мотивів поведінки. Формуються і зміцнюються позитивні особистісні риси – відповідальність, почуття обов'язку, цілеспрямованість, наполегливість, самостійність, уміння регулювати свої почуття, бажання, схильності [14].

Вказані вікові особливості здобувачів вищої освіти впливають на формування їх аксіосфери, зокрема, на розуміння і засвоєння (інтеріоризацію) ними усієї структурованої ієрархізованої системи цінностей, що, як зазначає В. Ягоднікова відбувається поетапно, щодо кожної окремої цінності:

- пред'явлення цінності в реальних умовах виховання;
- її первинне оцінювання, забезпечення емоційно позитивного ставлення до даної цінності;

- виявлення сенсу цінності та її значення;
- прийняття усвідомленої цінності;
- включення прийнятого ціннісного ставлення в реальні соціальні умови дій і спілкування вихованців;
- закріплення ціннісного ставлення в діяльності та поведінці вихованців [6].

Завдяки цьому зовнішні цінності поступово перетворюються в систему особистісних цінностей (аксіосферу) студентів, яка знаходить своє вираження у їх свідомості та поведінці. Для забезпечення належного формування аксіосфери особистості у вищій педагогічній освіті вважаємо доцільним спиратись на запропоновані О. Сухомлинською вимоги, а саме:

1) педагогічна ідеологія повинна будуватись на життєстверджувальному позитивному змісті, а не на критиці й негативі явищ довколишньої світу;

2) педагогічний процес має бути цілісним поєднанням процесів навчання й виховання, які ґрунтуються на єдиних підходах і характеризується єдиною стратегією розвитку;

3) систему педагогічних впливів на особистість треба здійснювати не стільки за допомогою використання ідей загальносвітової значущості, перебування світу, скільки через залучення педагога до внутрішнього світу молодої людини, виявлення ним прагнення зрозуміти її та допомогти зорієнтуватися в наявній реальності;

4) оскільки для юнацтва велике значення мають цінності молодіжної субкультури, доцільно педагогізувати їх, активно залучаючи до навчально-виховного процесу;

5) під час формування ціннісних орієнтацій індивідуума слід повноцінно використовувати можливості колективу як основного провідника соціальних цінностей і групових норм для осіб, які входять до нього [16, С. 26–27].

При цьому, в ході процесу формування аксіосфери студентів (як і усіх інших здобувачів освіти) відбувається суттєвий системний вплив на їх свідомість, почуття і поведінку, що дозволило Н. Ткачовій визначити три основні напрямки його реалізації:

1) цілеспрямоване формування ціннісної свідомості здобувачів освіти, закріплення в них систем соціально значущих знань, переконань ціннісного плану;

2) розвиток емоційно-чуттєвої й вольової сфер здобувачів освіти, їх особистісних якостей згідно з визначених гуманістичних цінностей;

3) формування в здобувачів освіти умінь-цінностей, звичок ціннісного характеру, забезпечення набуття ними досвіду практичної поведінки, здійснення дій, вчинків, що узгоджуються з засвоєними на теоретичному рівні цінностями [10].

Розглянемо вказаний процес на прикладі формування соціокультурних цінностей студентів ЗВО, які поділяються на макроцінності (загальнолюдські,

універсальні та полікультурні, вирішальні для життєдіяльності людства), мезоцінності (патріотизм, ціннісне ставлення до традицій та сучасних культурних надбань українського народу), мікроцінності (національна ідентичність, професійна досконалість, самоповага – ціннісне ставлення до себе та інших людей).

Як слушно зазначає Е. Заредінова методика формування аксіосфери особистості у ЗВО включає у себе такі аксіозорієнтовані форми і методи, як: спецкурси, аксіозорієнтовані проблемні лекції, семінари-практикуми, семінари-дискусії, круглі столи, ділові ігри аксіологічної спрямованості, квести, кейс-методи, виховні задачі аксіологічної спрямованості, дискусії, діалоги, полілоги, «мозкові штурми», методи самопізнання й самоусвідомлення: самоопис, аутоесе, метод визначення ціннісних контекстів у змісті навчальних дисциплін [2].

Так, наприклад, аксіозорієнтовані лекції передбачають систематичний, послідовний монологічний виклад матеріалу щодо культури та традицій інших народів; особливостей менталітету та ментальності українського народу; опанування знань про основні цінності майбутньої професії, знань власного «Я» та внутрішнього світу іншої людини, тобто – знання базових складників соціокультурних цінностей. Аксіозорієнтовані проблемні лекції пропонують розв'язання певних проблемних завдань, залучають студентів до діалогічного спілкування, партнерської взаємодії, спонукають їх до активної дискусії.

На «круглих столах» відбуваються спільні обговорення актуальних аспектів соціокультурних цінностей з пропозиціями учасників стосовно їх оптимального вирішення.

Ділові ігри аксіологічної спрямованості дозволяють імітувати та програвати певні фрагменти аксіозорієнтованого виховного процесу. При цьому, принципи ділових ігор відображають закономірності ігрового виховання, його компоненти, логіку їх взаємозв'язку в процесі формування соціокультурних цінностей, а однією з переваг таких ігор можна назвати те, що студенти у спеціально створених умовах «проживають» різноманітні життєві ситуації, які дають змогу сформувати їх світогляд, ціннісні установки, зробити свій ціннісний вибір в альтернативних ситуаціях; відстоювати свої громадянські позиції, розвивати навички спільної колективної роботи [2].

Квести (в т.ч. веб-квести, де майже вся інформація береться з мережі Інтернет»), які відносяться до інтерактивних, неімітаційних, колективних, ігрових форм, зорієнтовані на пошук, аналіз і систематизацію інформації, яка стосується соціокультурних цінностей особистості, а також спрямована на виконання аксіозорієнтованих завдань у процесі проходження певного маршруту або виконання елементів сюжету.

Неігрові імітаційні форми, зокрема, аналізи ситуацій, або кейс-методи (які виконуються як індивідуально, так і колективно) передбачають необхідність вирішення суперечливої ситуації чи проблеми, що реально відбулися або можуть виникнути за певних обставин. При цьому, інформація, пов'язана з формуванням

соціокультурних цінностей подається студентам у вигляді проблеми, а знання щодо її розв'язання здобуваються ними в процесі дослідницької діяльності.

Мозкові штурми, які використовують партнерську взаємодію викладача і студентів та студентів між собою, при груповому обговоренні та/або вирішенні запропонованих викладачем чи самостійно обраних для дослідження ціннісних проблем потребують великої кількості ідей, як швидше і краще розв'язати ці проблеми [2].

Загалом відмітимо, що наведений перелік форм і методів формування аксіосфери особистості в сучасній вищій педагогічній освіті не є вичерпним, оскільки подальший розвиток суспільства, а також досягнення НТР постійно генерують створення нових можливостей для оптимізації освітнього процесу. Так, очевидно, що вже скоро одним із напрямків проведення цієї навчально-виховної роботи в освітньому процесі ЗВО будуть ще більш розширене використання інтерактивних засобів ІКТ, застосування STEM-навчання, AR/VR технологій доповненої та віртуальної реальності, а також залучення ресурсів штучного інтелекту. Крім того, є підстави очікувати впровадження в Україні європейських вимог щодо обов'язкової міжкультурної освіти, яка теж буде вносити відповідні корективи в процес формування аксіосфери здобувачів вітчизняної освіти.

Висновки. Складні умови існування і екзистенціальні виклики, які на сьогоднішній день постали перед Україною вимагають від держави і суспільства суттєвого оновлення аксіосфери своїх громадян, зокрема зміцнення її патріотичної складової, продовження імплементації у вітчизняний соціум європейських цінностей, підвищення мотивації до опанування нових професій, пов'язаних з розвитком сучасної світової науки і техніки.

Відповідно, вказані обставини диктують необхідність більш повно інтегрувати в діюче українське законодавство європейські освітні стандарти, норми і правила, а також формують мету та нагальні завдання для вітчизняної освіти. Зокрема, це покладає на науковців та педагогів-практиків обов'язки щодо дієвого вдосконалення та оптимізації наявних, а також створення нових адекватних освітніх інструментів (педагогічних умов, принципів, форм роботи, методів, конкретних вправ), які зможуть ефективно стимулювати здобувачів освіти до сприйняття та засвоєння всіх актуальних у нашій державі загальнолюдських, національних, індивідуальних цінностей.

Література:

1. Declaration by the European Ministers of Education on intercultural education in the new European context [Intercultural education: managing diversity, strengthening democracy]. 2003. URL: <https://rm.coe.int/declaration-by-the-european-ministers-of-education-on-intercultural-ed/16807462b5> (дата звернення 13.10.2025).
2. Заредінова Е.Р. Теоретичні і методичні засади формування соціокультурних цінностей студентів в освітньому середовищі вищого навчального закладу : дис. ... д. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2020. 406 с.

3. Kluckhohn C. Values and Value Orientations in the Theory of Actions. In: Parnsons T. and Shils E. (eds.). Toward General Theory of Action. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1951. 395 p.
4. Rokeach V. The Nature of Human Values. New York, 1973. 456 p.
5. Бутенко Л.Л. Аксиологічний контекст виховання студентської молоді в інтернет-просторі. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2015. № 2 (291). С. 18–28.
6. Ягоднікова В.В. Теорія і практика формування інноваційної спрямованості виховного процесу загальноосвітньої школи: дис. ...д. пед. наук : 13.00.07. Одеса, 2016. 526 с.
7. Калюжна Т.Г. Педагогічна аксіологія в умовах модернізації професійно-педагогічної освіти: монографія. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. 128 с.
8. Крижко В. В. Антологія аксіологічної парадигми управління освітою : навч. посіб. Київ : Освіта України, 2005. 440 с.
9. Дем'янюк В.В. Формування у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку ціннісних професійних орієнтацій у фаховій підготовці: дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04. Рівне, 2019. 288 с.
10. Ткачова Н. О. Аксиологічний підхід до організації педагогічного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі : монографія. Луганськ : ЛНПУ імені Т. Шевченка; Х. : Вид-во «Каравела», 2006. 300 с.
11. Ковальчук Г.О. Генезис професійної аксіосфери молоді та її формування в процесі фахового навчання. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. 588 p. (P. 315–359) DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-522-8-16>
12. Отич О.М. Аксіосфера гуманістичної педагогіки. Професійна освіта: педагогіка і психологія: Українсько-польський щорічник. Київ-Ченстохова, 2010. Вип.12. С. 173–180.
13. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 31.10.2025).
14. Боловацька Ю.І. Особистісно орієнтоване виховання студентів у культурно-дозвілєвій діяльності вищого педагогічного навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Полтава. 2015. 280 с.
15. Барбелко Н.С. Виховання міжкультурної толерантності студентів коледжів у процесі вивчення іноземної мови: дис. ...канд. пед. наук : 13.00.07. Житомир, 2015. 225 с.
16. Сухомлинська О. Сучасні цінності у вихованні : проблеми, перспективи. Шлях освіти. 1996. № 1. С. 24-27.

References:

1. Declaration by the European Ministers of Education on intercultural education in the new European context [Intercultural education: managing diversity, strengthening democracy]. 2003. Retrieved from: <https://rm.coe.int/declaration-by-the-european-ministers-of-education-on-intercultural-ed/16807462b5>
2. Zaredinova, E.R. (2020). Teoretychni i metodychni zasady formuvannia sotsiokulturnykh tsinnosti studentiv v osvitnomu seredovyshchi vyshchoho navchalnoho zakladu [Theoretical and Methodological Principles of the Formation of Sociocultural Values of Students in the Educational Environment of a Higher Educational Institution]. Doktors`ka dysertatsiia [Doctor`s thesis]. Kyiv (in Ukrainian).
3. Kluckhohn, C. (1951). Values and Value Orientations in the Theory of Actions. In: Parnsons T. and Shils E. (eds.). Toward General Theory of Action. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
4. Rokeach, V. (1973). The Nature of Human Values. New York.
5. Butenko, L.L. (2015). Aksiolohichniy kontekst vykhovannia studentskoi molodi v internet-prostori [Axiological context of education of student youth in the Internet space]. Visnyk LNU imeni

Tarasa Shevchenka [Bulletin of Taras Shevchenko Lviv National University], 2 (291), 18–28 (in Ukrainian).

6. Yahodnikova, V.V. (2016). Teoriia i praktyka formuvannia innovatsiinoi spriamovanosti vykhovnoho protsesu zahalnoosvitnoi shkoly [Theory and practice of forming an innovative orientation of the educational process of a general education school]. Doktors`ka dysertatsiia [Doctor`s thesis]. Odesa (in Ukrainian).

7. Kaliuzhna, T. H. (2012). Pedahohichna aksiolohiia v umovakh modernizatsii profesiino-pedahohichnoi osvity: monohrafiia [Pedagogical axiology in the conditions of modernization of vocational and pedagogical education: monograph]. Kyiv: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova (in Ukrainian).

8. Kryzhko, V. V. (2005). Antolohiia aksiolohichnoi paradyhmy upravlinnia osvitoiu : navch. posib [Anthology of the axiological paradigm of education management: a teaching manual]. Kyiv : Osvita Ukrainy (in Ukrainian).

9. Dem`ianiuk, V.V. (2019). Formuvannia u maibutnikh spetsialistiv z bukhholderskoho obliku tsinnisnykh profesiinykh oriientsii u fakhovii pidhotovtsi [Formation of value-based professional orientations in professional training of future accounting specialists]. Kandydats`ka dysertatsiia [Candidate`s thesis]. Rivne (in Ukrainian).

10. Tkachova, N. O. (2006). Aksiolohichnyi pidkhid do orhanizatsii pedahohichnoho protsesu v zahalnoosvitnomu navchalnomu zakladi : monohrafiia [Axiological approach to the organization of the pedagogical process in a general educational institution: monograph]. Luhansk : LNPU imeni T. Shevchenka; Kh. : Vyd-vo «Karavela» (in Ukrainian).

11. Kovalchuk, H.O. (2025). Henezys profesiinoi aksiosfery molodi ta yii formuvannia v protsesi fakhovoho navchannia [Genesis of the professional axiosphere of youth and its formation in the process of professional training]. Riga, Latvia : Baltija Publishing. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-522-8-16> (in Ukrainian).

12. Otych, O.M. (2010). Aksiosfera humanistychnoi pedahohiky [Axiosphere of humanistic pedagogy]. Profesiina osvita: pedahohika i psykholohiia: Ukrainsko-polskyi shchorichnyk [Professional education: pedagogy and psychology: Ukrainian-Polish yearbook], 12, 173–180 (in Ukrainian).

13. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine «On Education»] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (in Ukrainian).

14. Bolovatska, Yu.I. (2015). Osobystisno oriientovane vykhovannia studentiv u kulturno-dozvillievii diialnosti vyshchoho pedahohichnoho navchalnoho zakladu [Personally oriented education of students in cultural and leisure activities of a higher pedagogical educational institution]. Kandydats`ka dysertatsiia [Candidate`s thesis]. Poltava (in Ukrainian).

15. Barbelko, N.S. (2015). Vykhovannia mizhkulturnoi tolerantnosti studentiv koledzhiv u protsesi vyvchennia inozemnoi movy [Education of intercultural tolerance of college students in the process of studying a foreign language]. Kandydats`ka dysertatsiia [Candidate`s thesis]. Zhytomyr (in Ukrainian).

16. Sukhomlynska, O. (1996). Suchasni tsinnosti u vykhovanni : problemy, perspektyvy [Modern values in education: problems, prospects]. Shliakh osvity [The path of education], 1, 24-27 (in Ukrainian).